

Sören Wibeck, *Indiens historia* (Lund: Historiska media 2014). 383 s.

Sören Wibeck var fram till sin bortgång i slutet av 2012 journalist på Sveriges Radios samhällsredaktion med inriktning mot politik och religion. Under 25 år hade han då rest regelbundet i Indien och intervjuat historiker, författare, politiker, religiösa ledare, aktivister med flera. Författarens stora förtrogenhet med indiskt samhällsliv och kultur lyser igenom på nästan varje sida och gör boken vida mer spännande än de monografier som tidigare funnits på svenska, som Erik Grens *Indiens historia* (1969) eller Karl Reinhold Haellquist och Inger Sondén Haellquists *Indiens och Pakistans historia* (1970). Den fyller därmed inte bara en lucka utan själva greppet på ämnet känns uppfriskande, det vill säga blandningen av journalistiskt reportage och insiktsfull historieskrivning.

För att underbygga sin egen framställning eller hitta svaren på vetenskapliga kontroverser och dilemman reser författaren runt i landet och samtalar med välkända indiska historiker. Det kan handla om den i Indien numera starkt ifrågasatta teorin om en arisk invasion, om orsakerna till islams snabba spridning på 1300- och 1400-talen och vilka samhällsklasser som konverterade till den nya läran, varför ett kommersiellt företag som det brittiska ostindiska kompaniet lyckades dominera större delen av subkontinenten, järnvägarnas ekonomiska betydelse i ett brittiskt respektive indiskt perspektiv och hur det trauma som delningen av subkontinenten innebar alltjämt lever vidare i muntliga berättelser.

Förtjänsterna med en sådan historieskrivning, förutom att den ger liv åt framställningen, är att nya forskningsrön presenteras direkt för läsaren. Författaren motiverar själv sitt arbetssätt med att historia är ett ämne i rörelse där analyser, tolkningar och förklaringar presenteras på skilda sätt och där nya rön och insikter hela tiden förändrar tolkningarna. En sådan hållning måste dock bygga på en tydligt redovisad historiesyn. Nya rön och insikter

måste kunna sättas in i ett mönster och här tycker jag att framställningen brister i konsekvens.

Vems historia är det som beskrivs, ur vems synvinkel och vilka är författarens egna implicita teorier? Några svar på dessa frågor ges inte i bokens inledningskapitel, som i stället bär den mystifierande och provocerande titeln "Hinduers bristande känsla för historia". Om jag förstår författaren rätt är det de brittiska orientalisternas kliché om hinduers påstådda historielöshet som åsyftas, men uppfattningen om att en inhemska historisk tradition saknas tas också som intäkt för de stora svårigheter som det innebär att skriva Indiens historia. Det stora problemet, skriver Wibeck, är bristen på källor, i synnerhet texter utanför de religiösa texterna.

Indiens historia som den framställs i otaliga läroböcker är i hög grad resultatet av tidiga brittiska forskares iakttagelser och deras tolkningar av sanskritlitteraturen. Den senare speglade synen hos en brahmansk elit, som inte överensstämde med den hos majoriteten av befolkningen. Den författare som vill frigöra sig från den rådande traditionen måste därför även kunna persiska (mogulernas språk), bengali, telugu, tamil med flera indiska språk. Ur den synvinkeln är problemet inte bristen på texter utan svårigheterna att tränga bakom språkliga och kulturella barriärer med hänsyn tagen till den skrivkunniga elitens klass och kasttillhörighet. Det är med andra ord en formidabel uppgift.

Bokens kanske främsta förtjänst är dess fokus på den politiska och religiösa historien och sammanvävningen mellan dessa. En rad företeelser i det indiska samhället, som sker och har skett under religionens paraply, men i själva verket handlat om fördelningen av makt och resurser, blir på så sätt begripliga. Samtidigt visar författaren hur starkt närvarande historien är i många indiers liv och varför historia är ett så politiskt kontroversiellt ämne i dagens Indien. I samtal med ortodoxa och nationalistiska hinduer försöker han förstå deras åskådning och hur historien både mytologiseras och politiseras i religionens namn. Valutgången 2014 med hindunationalisternas återkomst till makten gör denna fråga än mer aktuell.

Vad som är bokens styrka är också dess svaghet. Framför allt lyser den sociala och ekonomiska historien med sin frånvaro. Det är problematiskt eftersom det långsiktiga perspektivet, det vill säga de strukturella och institutionella förändringarna, förloras ur blickfånget till förmån för en mer närsynt och aktörsinriktad historieskrivning. Samtidigt är det en historia ur de styrandes synvinkel, oavsett om dessa är hinduiska kungar, mogulkejsare, ostindiska kompaniet, brittiska kronan eller indiska kongresspartiet, medan levnadsvillkoren för folkmajoriteten bara berörs flyktigt. Det skulle kunna invändas att ju längre tillbaka i historien vi rör oss desto svårare blir det att få en uppfattning om levnadsförhållandena, men genom persiska

och särskilt brittiska källor vet forskarna ändå en hel del.

Från att ha dominerats av en imperialistisk orientalistisk syn, enligt vilken Indiens modernisering tillskrevs det brittiska styrets välsignelsebringande inflytande, betonade nationalistiska historiker i början av 1900-talet i stället det koloniala arvet som orsaken till underutvecklingen. Denna kritik mot kolonialismen kom efter självständigheten att utgöra den ideologiska basen för en politik med inriktning på självtillit och statlig styrning i stället för britternas *laissez-faire*-politik. Enligt det dominerande paradigmet var utveckling och underutveckling respektive industrialisering och avindustrialisering två sidor av samma mynt. Ekon av en sådan historiesyn finns också i Wibecks bok.

Med dagens globalisering, liberalisering och snabba tillväxt är det en uppfattning som börjat förlora terräng även bland indiska historiker. Enligt specialisten på Indiens koloniala historia, Tirthankar Roy, är det rimligare att betrakta Indien och Storbritannien som två olika mynt, vilka påverkades av globala krafter och sitt ömsesidiga beroende, men också av sina olikheter. I så måtto skymmer den ensidiga fokuseringen på externa faktorer en rad interna utvecklingshinder, som ett lågproduktivt jordbruk, en outvecklad industri och tjänstesektor, låg utbildningsnivå och begränsade investeringsmöjligheter.

Sören Wibecks indiska historia är välskriven, idérik och briljant i sina enskildheter, men med sitt ideografiska perspektiv lyckas den sämre med att begripliggöra dynamiken i det historiska skeendet. Kanske är det symtomatiskt att boken, förutom några rader i inledningskapitlet, inte alls behandlar det trendbrott som de senaste årtiondenas snabba ekonomiska tillväxt innebär. Bakgrunden för en förståelse av orsakerna till den utvecklingen saknas helt enkelt i Wibecks bok.

Stockholms universitet

PER HILDING

Anna Lihammer, *Vikingatidens härskare* (Lund: Historiska media 2012). 271 s.

Vikingetiden er alle vegne for tiden, både i underholdningsindustrien og forskningsverdenen. Anna Lihammers bog om *Vikingatidens härskare* er skrevet før denne populistiske bølge tog fat, men vil sikkert nyde godt af dette. Det betyder også at der for tiden af mange bøger publiceret og på vej om vikingetiden som konkurrerer om de samme læsere, hvilket stiller et højt krav til disse bøger. *Vikingatidens härskare* er skrevet til den historisk-arkæologiske interesserede privat person, den er letlæselig med mange flotte billeder.